

inventarisatie in het Scharlakenbos/Geertsemabos te Haren

Andries Berghuis
Wim Woudman

1. Inleiding

In het kader van het Broedvogel-Monitoring-Project van de SOVON, werd in het voorjaar van 1984 een inventarisatie verricht van de territoria van mogelijke broedvogels van het Scharlakenbos, ook bekend als Geertsemabos, gelegen langs de spoorlijn bij de ijsbaan van Haren. Het gebied ligt in het SOVON-atlasblok 07-54 en heeft een oppervlakte van ongeveer 20 ha. Het is eigendom van de gemeente Haren en geliefd bij jong en ouder, zoals kon worden opgemaakt uit hondersten, crosssporen, afgebroken en weer opgebouwde bruggetjes, vele geroofde vogelnestkastjes en de tijdelijke aanwezigheid van een hoogzit. Hieronder volgt eerst een biotoopbeschrijving, vervolgens een verklaring van de toegepaste inventarisatiemethode, een bespreking per soort van de resultaten, en een nawoord, waarin onze resultaten worden vergeleken met die van een 13 jaar geleden gehouden onderzoek door P.Glas en H. de Boer.

2. Methode van inventariseren

Hierover kunnen we vrij kort zijn, daar we grotendeels op dezelfde wijze te werk zijn gegaan als bij de inventarisatie van het Glimmerbos in 1983. Men leze hiervoor "De Grauwe Gors" nr. 2 van jrg. 12. Er is alleen een wijziging in de nummering van de kodes gekomen, waarmee per waarneming wordt aangegeven om wat voor soort waarneming het gaat. Deze codering is nu in overeenstemming gebracht met de aanbevelingen uit de SOVON-handleiding:

- 1 = territorium-indicatieve waarneming
- 2 = nest-indicatieve waarneming
- 3 = waarneming van in hun broedbiotoop aanwezige vogels.

In totaal zijn er 12 bezoeken gebracht, die als volgt over het seizoen verdeeld waren:

februari	maart	april	mei
xx	x xx	x x x	xxxx

Wij dienden er bij de interpretatie van onze bevindingen rekening mee te houden, dat binnen het kader van het BMP onderscheid wordt gemaakt tussen volledige bezoeken - bezoeken in de vroege ochtend - en aanvullende bezoeken, die slechts als halve bezoeken worden beschouwd - bezoeken overdag en 's avonds, ondanks het feit, dat die laatste, b.v. door weeromstandigheden, soms meer opleverden dan de eerste. Maar goed, afspraken zijn afspraken. Het totaal komt dan op 12½. Verder moesten we rekening houden met het aantal bezoekdata, waarop een soort aanwezig was, de voor die soort geldige bezoeken. Uit een tabel kon dan worden afgelezen hoeveel territorium-indicatieve waarnemingen, bij een bepaald aantal geldige en volledige bezoeken, vereist zijn om te kunnen spreken van een territorium. Iets uitgebreider is hierop ingegaan in "De Grauwe Gors" nr.1. van jrg.12 in het verslag over het Noordladerbos.

3. Resultaten

Bij deze soortenbespreking is dezelfde onderverdeling gemaakt als in het al vermelde verslag van het Glimmerbos.

A. Vermoedelijke tot zekere broedvogels, vastgesteld d.m.v. territoriumkartering.

1. Fazant

1 territorium aan de westzijde van het gebied.

2. Holenduif

Tot half april gegroepeerd aanwezig op een verzamelplaats van maximaal 5 ex. In mei verspreid door het gebied; 4 territoria.

3. Houtduif

14 Territoria, met nadruk op het noordelijke deel van het bos.

4. Grote Bonte Specht

Door strikte toepassing van de BMP-criteria komen we op 7 territoria, wat ons enigszins optimistisch lijkt. Er is één nest door ons vastgesteld.

5. Winterkoning

13 territoria, verspreid door het hele gebied.

6. Roodborst

18 territoria, regelmatig verspreid over het gebied. Het bos slaat, wat deze soort betreft zeker geen slecht

figuur t.o.v. andere gebieden, 9 paar per 10 ha. bos. Zie ook "Boekema e.a. 1983".

7. Merel

16 territoria, regelmatig verspreid. De meeste zangposten werden genoteerd langs de bosrand en langs houtwallen. Opvallend was ook, dat de bosmerels ongeveer een half uur later begonnen te zingen dan de dorpsmerels in de naburige agglomeratie van Haren, waar de dichtheid volgens "Boekema e.a." hier en daar gigantisch is, nl. 10 per ha. In het Scharlakenhof komen we op 8 per 10 ha.

8. Zanglijster

7 territoria. Zangposten vooral in de bosrand.

9. Grote Lijster

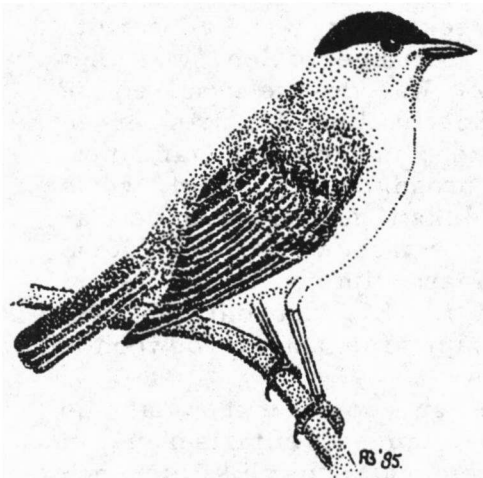
2 territoria, 1 in het noordelijk en 1 in het zuidelijk deel van het bos.

10. Tuinfluit

Aanwezig vanaf 6 mei. 4 Territoria, op plaatsen, waar een redelijk tot goed ontwikkelde struiklaag is.

11. Zwartkop

Aanwezig vanaf 27 april. 3 Territoria.

12. Tjiftjaf

Aanwezig vanaf 11 april. 9 Territoria. De meeste zangposten werden genoteerd nabij de bosrand.

13. Fitis

Aanwezig vanaf 21 april. 8 Territoria. Nadrukkelijker dan de vorige soort langs de bosrand te vinden, met name daar, waar struikgewas en jonge bomen overheersen. Zeer dicht was de bezetting in een perceeltje jong bos aan de noordwestzijde, nl. 3 territoria op nog geen hectare. Zie hiervoor ook de biotoopbeschrijving.

14. Grauwe Vliegenvanger

Aanwezig vanaf 7 juni, laat dus. Vorig jaar b.v. al op 7 mei aanwezig in het Glimmerbos (zie verslag in "Gors" 2, jrg. 12). 6 Territoria vastgesteld.

15. Staartmees

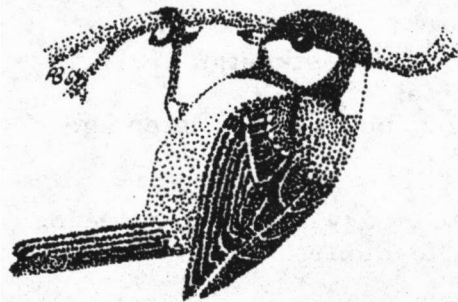
1 territorium.

16. Matkop

5 territoria, evenredig verspreid door het gebied.

17. Zwarte Mees

1 territorium, in omgeving sparrebosje.

18. Pimpelmees

12 territoria. Twee paartjes in nestkasten.

19. Koolmees

17 territoria. Drie paartjes in boomholte, één in kastje.

20. Boomkruiper

9 territoria.

21. Vlaamse Gaai

6 territoria.

22. Vink

7 territoria.

B. Broedvogels, geïnventariseerd door het tellen van paren of broedplaatsen.

23. Sperwer

Aanwezig vanaf begin februari. In een perceel met fijnsparren, waarin meer grote nesten aanwezig waren, heeft in de eerste helft van mei een broedpoging plaatsgehad, die op 20 mei bleek te zijn opgegeven. Het Sperwerpaar is daarna niet meer gezien. Wij hopen nog steeds, dat deze ontkenning een natuurlijke oorzaak heeft gehad (aanwezigheid van Eekhoorns), maar daar in hetzelfde perceel een andere boom met een oud horst op de bosbodem werd aangetroffen, lijkt het erop, dat dit bosgedeelte nauwlettend door een andere min of meer ontwikkelde predator in de gaten wordt gehouden.

24. Ransuil

Geslaagd broedgeval in een fijnspar. Als soort vanaf begin februari waargenomen, in zeer bescheiden aantal gezien de vondsten van braakballen. Uit aantekeningen van P.Glas uit febr.'72 kan worden opgemaakt, dat er destijds een roestplaats van ongeveer 20 ex. was. Op 20 juni werd een roepend jong gehoord in de omgeving van de nestboom.

25. Ekster

2 territoria.

26. Kauw

1 territorium, bij nestkastje.

27. Zwarte Kraai

5 territoria, 3 bewoonde nesten gezien.

28. Spreeuw

11 territoria, waarvan 10 gebaseerd op bewoonde nestholtes.

4. Nawoord

Dankzij de heer P.Glas konden wij beschikken van een door hem en H. de Boer gehouden inventarisatie uit 1971. Hieruit lichten wij een aantal opvallende zaken.

A. De soorten, die sterk in aantal terugliepen of verdwenen.

Achter elke soort staan twee getallen; het eerste geeft het aantal territoria aan uit 1971, het tweede dat uit 1984.

Tortelduif (4-0); Groene Specht (1-0); Gekraagde Roodstaart (5 à 6-0); Fitis (13-8); Wielewaal (1-0); Spreeuw (30-11); Torenvalk en Goudvink waren destijds misschien broedvogel, in '84 in het geheel niet aanwezig.

B. De soorten, die in aantal toenamen of nu wel en toen niet aanwezig waren.

Fazant (0-1); Holenduif (1-4); Grote Bonte Specht (3-7); Winterkoning (9-13); Roodborst (10-18); Merel (10-16); Tjiftjaf (5-9); Zwarte Mees (0-1); Boomkruiper (3-9); Kauw (0-1).

C. De overige 17 soorten bleven precies of nagenoeg gelijk.

Een verklaring voor de verandering is niet voor elke soort even gemakkelijk te geven. Een voor de hand liggende verklaring voor de

toename van de Grote Bonte Specht is het ouder worden van het bos. Er zullen meerdere bomen in een stadium komen, dat aan de eisen van deze spechtesoort voldoet. Door de toename van de Grote Bonte Specht krijgen we uiteraard ook toename van enkele andere soorten holenbroeders, zoals Boomkruiper, Kauw en Holenduif. Het ouder worden van het bos geeft ook meer dood hout, hetgeen een verklaring kan zijn voor de komst van de Zwarte Mees.

Gezien de afname van de Fitis is blijkbaar de struiklaag van jong loofhout afgenomen. Het dichtter worden van de boomlaag is hier debet aan. Deze ontwikkeling heeft echter de kruidlaag voller doen worden. Duidelijke indicatoren hiervoor zijn Roodborst en Winterkoning; de Tjiftjaf, als grondbroeder, in iets mindere mate.

De verdwijning van de Gekraagde Roodstaart is moeilijker te verklaren. Het biotoop lijkt nog steeds geschikt voor de soort. De SOVON-atlas spreekt ook van achteruitgang in sommige delen van het land. Voor wat de Wielewaal en de Groene Specht betreft, kan er in '71 sprake zijn geweest van incidentele broedgevallen, net zoals dat in '84 kan gelden voor de Fazant. De Spreeuw is een geval apart. Waarschijnlijk is de soort onderteld in '84, doordat wij uitsluitend zijn afgegaan op bewoonde nestholtes.

Tenslotte zij opgemerkt, dat de methoden van inventariseren in beide jaren waarschijnlijk niet geheel dezelfde zijn geweest. Vooral de interpretatie van de inventarisatiegegevens is door de optellers van het Broedvogel-Monitoring-Project aan vrij strakke regels gebonden.

In 1985 zullen wij opnieuw in het Geertsemabos/Scharlakenhof te vinden zijn.

5. Geraadpleegde literatuur

- Berghuis, A., e.a., Inventarisatie in het Glimmerbos 1983, de Grauwe Gors jrg. 12, nr.2, p.15.
- Boekema, E.J., Glas, P. en Hulscher J.B.; 1983, Vogels van Groningen.
- Brink, H.v.d., e.a., Broedvogelinventarisatie Noordlaarderbos 1983, de Grauwe Gors jrg. 12, nr.1, p.5.
- SOVON; 1983, Handleiding Broedvogel-Monitoring-Project.
- Teixeira R.M., e.a., 1979, SOVON-Atlas van de Nederlandse Broedvogels.

Adressen:

Andries Berhuis
Noordwijkerweg 23
Noordhorn
tel.05940-4725

Wim Woudman
Bataviastr. 53A
Groningen
tel.050-771082

